דנזק חייב אפילו בשוגג?

מנא הני מילי · אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא פצע תחת פצע *לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון · האי מבעי ליה ליתן צער במקום נזק · א"כ לכתוב קרא פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ תרתי.

① אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה · לענין נזקין חייב, לענין ארבעה דברים פטור, לענין שבת *מלאכת מחשבת אסרה תורה, לענין גלות פטור, לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן דתניא *הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול עיני וסימאה, חתור לי שיני והפילה, שיחק באדון ויצא לחרות, רשב"ג אומר ושחתה עד שיתכוין לשחתה · הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין גלות חייב דאמר קרא בשגגה מכלל דהוה ליה ידיעה, והא הויא ליה ידיעה, לענין שבת פטור, לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן; *נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת מלאכת מחשבת בעינן, לענין גלות אשר לא צדה אמר רחמנא *פרט לנתכוין לזרוק שתים וזרק ד', לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן · נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת באומר *כל מקום שתרצה תנוח אין, אי לא, לא, לענין גלות אשר לא צדה פרט לנתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן,

② *ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור, מאי טעמא מנא תבירא תבר,

③ ואמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים או כסתות בא אחר וסלקן או קדם וסלקן פטור מאי טעמא בעידנא דשדייה פסוקי מפסקי גיריה,

④ ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקבלו בסייף פלוגתא דר' יהודה בן בתירא ורבנן *דתניא הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה כולן פטורין

מנא הני מילי · דנזק חייב אפילו שוגג : **פצע תחת פצע** · קרא יתירא הוא לכך דרשה דהא כתיב "כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה וגו'" וכויה וחבורה דרשינן בהחובל (לקמן דף פד:) : **במקום נזק** · דאפי' היכא דאיכא נזק משלם נמי צער דלא תימא צער דכתבה רחמנא היינו בדליכא נזק כגון כוואו בשפוד על צפרנו דלא אפחתיה מכספיה ולהך דרשה מפקינן ליה בהחובל : **לענין נזקין חייב** · דהא אפקינן שוגג כמזיד ואונס כרצון : **מלאכת מחשבת אסרה תורה** · שנתכוין לעשות מלאכה אלא כסבור שהיום חול או סבור שמלאכה זו מותרת וכל הני דאמרינן הכא לא נתכוונו לעשות המלאכה הלכך פטור : **לענין גלות** · כגון אם נפלה על האדם ומת : **פטור** · דגבי גלות כתיב מכה נפש בשגגה (במדבר לה) ולא מיקרי שגגה אלא היכא דהו"ל ידיעה מעיקרא וזה לא הכיר בה מעולם : **לענין עבד** · אם נפלה על עבדו וסימאה עינו פלוגת' דרשב"ג ורבנן : **לענין ד' דברים פטור** · דאע"ג דהכיר בה הויא שכחה שוגג ולאו פשיעה : **לענין שבת פטור** · ואע"ג דמקריא שגגה לענין גלות פטור בשבת דבעינן מלאכת מחשבת שנתכוין לעשות מלאכה וכסבור שהיום חול וזה לא נתכוין : **לזרוק שתים וכו'** · לענין שבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן : **לענין גלות** · חייב דכתיב "ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתי לך מקום וגו'" פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שאינו בתורת וכי יזיד איש וגו' אלא בתורת ושמתי לך מקום וגו' לישנא אחרינא ואשר לא צדה פרט למתכוין כו' דפטור מגלות דהכי משמע שלא צדה שלא נתכוין לצדד ולזרוק אלא יצום פרט לזה שצדה : **אם אמר "כל מקום שתרצה תנוח"** · חייב שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דזרק ארבע אבל נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע אפילו אמר "כל מקום שהלה תנוח" פטור שעיקר מחשבתו אינה למלאכה : **זרק** · בעל הכלי כלי מראש הגג : **פטור** · זה ששברו במקל קודם שבירתה שהרי סופה לישבר : **זרק** · מזיק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות כו' : **פטור** · שהרי מזריקתו אין סופו לישבר עד שינטלו הכרים וזה שנטל הכרים ואפילו הזורק עצמו נטלן פטור דגרמא בניזקין הוי :

האי מיבעי ליה ליתן צער במקום נזק · וריפוי ושבת ובושת כולהו מצער ילפינן דחייב במקום נזק כדמשמע בהחובל (לקמן דף פה.) דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע כו' משמע דכולהו ילפינן מצער ולרב פפא דאמר התם אמר קרא ורפא ירפא ליתן ריפוי במקום נזק כולהו ילפינן מריפוי וא"ת דהכא משמע דצער שלא במקום נזק פשוט טפי דאיצטריך קרא לצער במקום נזק ובפרק החובל (שם:) משמע איפכא דאמר צער שלא במקום נזק דמשלם מאן תנא וי"ל דשלא במקום נזק דלקמן היינו במקום שלא עשה רושם כדקתני כוואו על צפרניו וצער שלא במקום נזק דהכא היינו על בשרו שניכר רישומו ולא אפחתיה מכספיה וצער במקום נזק דהכא כגון קיטע ידו ושיבר רגלו דאפחתיה מכספיה דהוה לא שמעינן ליה לא מחבורה ולא מכווה :

ש"מ תרתי · וא"ת לעיל אמרינן סימא עינו של חבירו בשוגג או באונס נזק אין ד' דברים לא וצער נמי ליחייב דבההוא קרא דמרבינן נזק כתיב נמי צער וי"ל דכל מה דמצינן למיפטר שוגג פטרינן ולכך מוקמינן דהאי קרא דמרבה שוגג דוקא בנזק דאיירי ביה עיקר קרא ולא בצער :

לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן · תימה דבפ"ק דקדושין (דף כד: ושם ד"ה מיבעי) מוקמי רבנן האי ושחתה להוציא ידו במעי שפחה וסימא עובר שבמעיה דפטור משום שלא נתכוין לעין וה"נ לא נתכוין וי"ל דלא פטרוהו רבנן אלא היכא דלא נתכוין לעין וגם ② נתכוין לטובתו של עבד כי התם אבל נתכוין לעין אע"פ שנתכוין ③ לטובתו או לא נתכוין לטובתו אע"ג דלא נתכוין לעין לא :

בשגגה מכלל דה"ל ידיעה · משום דגבי גלות כתיב ④ טובא בשגגה דריש לה דהא גבי חלב אע"ג דכתיב ביה בשגגה לא חיישינן להיות לו ידיעה ומהאי טעמא נמי ממעטינן בריש אלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אלא) אומר מותר מבשגגה לגבי גלות אע"ג דגבי שבת וע"ז כתיב בשגגה ומחייבינן אומר מותר בפרק כלל גדול (שבת דף סח: ושם) :

נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע כו' · לענין שבת פטור ואפילו לאביי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכוין לזרוק שתים ונמצאו ארבע דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר דהיינו שסבור תלוש ונמצא מחובר דלאו נתכוין לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק ספק אכל (כריתות דף יט:) :

פרט למתכוין לזרוק כו' · לשון ראשון פי' בקונטרס פרט למתכוין לזרוק ב' וזרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה איש ומת דהוי לעיל מינה מלפרש כי יזיד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור דלפטור ממיתה ודאי לא אתיא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמבלא לדייה דריש באלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אשר) פרט למתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר ומהאי קרא הוה פטרינן אפי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קצת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתע בלא איבה הדפו פרט לסוכה בלא לדייה פרט לנתכוין לזרוק בצד זה והלכה לצד אחר ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא מאשר לא צדה דכתיב ברישא ואלה המשפטים הוה ליה למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור כגון נתכוין לזרוק בצד זה שלא נתכוין לצד הנרגא וי"ל משום דהתחיל התנא לדרוש קרא דבלא לדייה נקט ברישא נתכוין לזרוק בצד זה דרוצה להזכיר הפסוק תחילה וא"ת אמאי איצטריך באלו הן הגולין *מבשגגה לפטור נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם ע"כ היינו או נתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר או נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם *זה בצד זה א"נ כסבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי רבי ורבנן בנשמט הברזל מקתו ומן העץ המתבקע דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי בריש אלו הן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שנתכוין לבקע עצים שלפניו והלך למרחוק* :

ואמר רבה זרק כלי מראש הגג · רבה גרסינן דרבא מספקא ליה לעיל (דף יז:) אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא וקאמר דנפשוט מרבה שהוא רבו :

קדם וסילקו · פירש רב אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי בריש הגוזל קמא (לקמן דף נח.) ולר"י נראה דהא גרמא בניזקין הוא ופטור לכולי עלמא : **זרק** תינוק מראש הגג כו' · לא דמי להרג טריפה דפטור לכולי עלמא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.) :

כבש

פה א ב מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י :

פו ג מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ט סמג עשין ו ולאוין סה :

צ ד מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יד סמג עשין עה :

צא ה מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יג סמג עשין פו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לו :

צב ו מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י :

צג ח מיי' פ"ה מהל' רוצח הלכה טו :

צד ט מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ט : קדושין כד:

צה י כ מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י :

צו ל מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ט :

צז מ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה ט :

צח נ מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יג ופ"ו כל"ש סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סימן רסז סעיף לו :

צט ס מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י :

ק ע מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה כא :

קא פ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה יג :

קב צ מיי' פ"ב מהלכות חובל ומזיק הלכה יט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפ סעיף ד :

קג ק מיי' שם הלכה ז ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ג :

קד ר מיי' פ"ד מהלכות רוצח הלכה ו סמג לאוין קסג :

רבינו חננאל

הניזק אם היו לו פירות טמונין בביתו ודרסה אותן והזיקם [משלם] נזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר אינו דין שמשלם ברשות הניזק כופר שלם · ומקשינן תוב מה לטמון שכן ישנו בבור ואע"פ שאינו חייב לטמון באש חייב בטמון בבור ואין בבור כופר · איזה טמון חייב בבור יש מי שאומר עובר במעי פרה שאם נפלה פרה מעוברת בבור משלם הפרה ועוברה · וקשיא והא קיימא לן דעובר ירך אמו הוא ולדברי הכל פחות מבן ט' מתכשר בשחיטת אמו וכמה ראיות וזולתי זו מוכיחות לדחות זה הפי' · ויש מי שאומרים הבור עצמו אם הוא טמון כדתנן לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומתחייב הנה אע"פ שהבור אם הוזק בו שור חייב נזק שלם ואין בו כופר · ופירק מנזקי כלים טמונים א) מה לה' שהן בבורי הכלים גלוים פטור דקיימא לן שור ולא אדם חמור ולא כלים טמונים מיבעיא ובאש נמי כלים טמונים פטור דמייתו להו מקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי · והכי קאמר ומה רגל שפטורה ברשות הרבים בכלים טמונים ברשות הניזק נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר ברשות הניזק אינו דין שישלם כופר שלם · איכא למיפרך מה לנזקי כלים טמונים שכן ישנן באדם כדתנן אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן וכו' ואין כופר באדם כדאמרינן לעילא ונדחת הא דרב שימי ואסק' דר' טרפון מכופר דרגל גמר והכי קאמר ומה רגל שברה"ר פטור ברשות הניזק כופר שלם לדברי הכל קרן שברה"ר חצי כופר אינו דין שברשות הניזק כופר שלם ואיפשיטה בעיין דרגל שדרסה על תינוק בחצר הניזק והרגתו חייב כופר שלם : מתני' אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד כו' שמעינן ממתני' דקתני מי שסימא עין חבירו אינו חייב אלא נזק בלבד ולא ד' דברים דבשוגג הוא ועלה אמר' מנא הני מילי אמר חזקי' פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון · ואקשי' האי מיבעי לי שאע"פ שמשלם הנזק חייב גם צער הפצע ופרק' (גם) אם כן היה לכתוב פצע בפצע דדרשינן פצע זה הנזק בפצע זה הצער שבפצע והואיל ולא כתב כך אלא כתב פצע תחת פצע ש"מ לתת צער במקום נזק וש"מ לחייב השוגג כמזיד ב) שלא תאמר אם אין נזק משלם צער אבל נזק וצער לא קמ"ל · אמר רבא ג) היתה אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין נזקין חייב כדאמר אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד · ירושל' אמר ר' יצחק מתניתא כשהיו שניהן ישינים אבל אם היה אחד ישן ובא אחר וישן אצלו הבא לישן הוא המועד · ולענין ד' דברים פטור דכתיב והכה איש את רעהו באבן או באגרוף אבן דומיא דאגרוף מה אגרוף דאית ליה ידיעה אף אבן דאית ליה ידיעה · נקוט האי כללא בידך דלא מחייב בד' דברים אלא בתר ידיעה וכונה . לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה · פי' מלאכת מחשבת שמחשב עליה לעשותה · לענין גלות פטור דכתיב מכה נפש בשגגה מכלל דהויא ליה ידיעה והא לא הוה ליה ידיעה בה מעולם . לענין עבד כגון דנפלה אבן זו מחיקו ושיברה שן עבדו או סימת עינו לתנא קמא יצא לחירות לר"ש ב"ג כיון דלא

נתכוון

שמות כא

במדבר לה

שמות כא

(לקמן פה:)

[לקמן ס. ביצה יג. חגיגה י: סנהדרין סב: זבחים מו: כריתות יט.]

[שבת עג. ע"ש]

מכות ז:

[שבת לה:]

[לעיל יז:]

לעיל יז: סנהדרין עח.

[צ"ל מבלי דעת]

ג' רש"א זה ע"ג זה

[ועיין תוספות סנהדרין עז: ד"ה סתם]

גליון הש"ס

גמ' לענין גלות חייב · עיין לקמן דף לב ע"ב תוס' ד"ה מאן: שם והיו תחתיו כרים · עיין לקמן דף נו ע"א תוס' ד"ה והוציא : שם וסלקן פטור · עי' סנהדרין עז ע"א תד"ה סוף :

מבנה

מאמרות של רבה בדין ניזקין

מקרים שונים

"לענין..."

נ"מ להלכה

1) נזקין
2) ד' דברים
3) שבת
4) גלות
5) עבד (ע' ודין)

א) אולי צ"ל וליכא למימר דמה לניזקין שכן ישנם בבור דלאפוקי כלים גלוים כו' . ב) נראה דמתיבות שלא תאמר וכו' עד קמ"ל שייך בסוגיא הקודמת אלא תיבות גם צער הפצע . ג) בגמרא ליתא רבה .